

SĒĻU STĀSTI

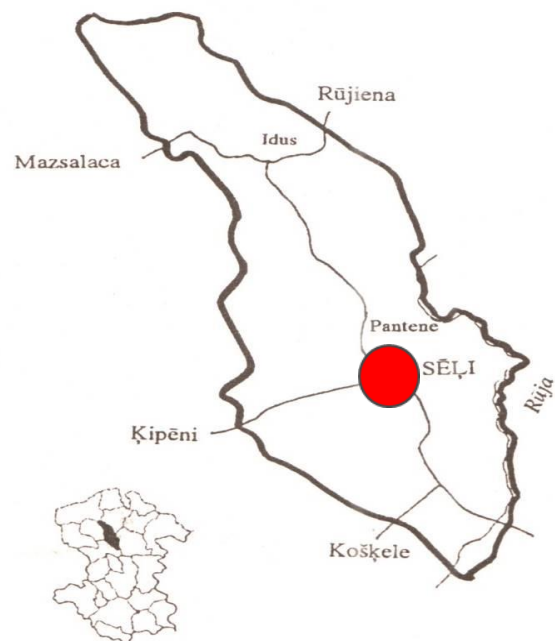
Ingrīda Zīriņa
Valmieras muzejs

CIK SENA IR VĀRDA *SĒĻI* IZCELSME?

[..] Daži valodnieki sēļu nosaukumu saista ar ūdens tecēšanu (salti, pelēti – lēni tecēt) un min kādā senā romiešu kartē iezīmēto *Fluevus Selianus*, kas varētu būt bijusi Daugava, kaut arī arheologs Ēvalds Mugurēvičs šo ieskatu apšaubā.

Valodnieks Konstantīns Karulis sēļu nosaukumu tomēr saista ar indoeiropiešu *selos* – «ezers», «purvs», grieķu valodā *helos* – «purvs», «mitra zemene», tātad «sēlis» būtu ezeriem bagāta un purvainā apvidus iedzīvotājs, kas itin kā atbilstu novada topogrāfijai [..]» Stradiņš J. *Sēļu gads un Sēlijas problēmas Latvijas kultūrvēsturē; nolasīts 1996.g. 25.05. Sēļu gada noslēguma sesijā Viesītē.// Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis -1996.-50.sēj.-4./5.Nr. - 72.lpp.*

Sēļu pagasts

**Senākie vietas un pagasta
nosaukumi**

**Sehlen, Sehli, Zelenskaja
volostj, Sēļu pagasts.**

**Iedzīvotāji 545 (2005.g.)
 476 (2010.g.)**

**Platība 61,4 km², Mazsalacas
novads**

LAIKA GAITĀ MAINĪJUŠĀS ARĪ PAGASTA VĒSTURISKĀS ROBEŽAS.

19. gadsimtā tajā ietilpuši agrākie Košķeles un Pantenes pagasti.

Nodibinoties jaunajai Latvijas valstij (1918.) un īstenojot agrārreformu (1920.- 1923.), pārmaiņas skāra visas četras bijušās kaimiņu muižas. Idus muižas zemes piešķīra brīvības cīnītājiem 80 jaunsaimniecību ierīkošanai, Panteni - 30 jaunsaimniecībām.

Sēļu muižas centru kā neatsavināmo daļu atstāja tās īpašniekiem, zemi sadalot 46 vienībās. Košķeli (*Ostrominsky, Koschkette*), kuru piešķīra Latvijas zirgu audzētāju biedrībai, tagad meklējama Vecates pagasta teritorijā

Sēļu pagasta platība (1935.) bijusi krietni lielāka un aptvēra 144 kv. klm. Arī iedzīvotāji gājuši mazumā gandrīz uz pusi, jo 1935. gada tautas skaitīšanā toreizējo sēliešu saskaitīts 1019; no tiem - vīriešu 465, sieviešu 554.

Pēc 2. pasaules kara (1945.) izveidoja Sēļu un Ziemeļu ciemu, bet pagastu likvidēja (1949.). Divus gadus vēlāk, Ziemeļu ciemam pievienojot Sēļu (1951.) un Idus (1954.) ciemus, (1968.) Ziemeļu ciemu pārdēvēja par Sēļu ciemu. Teritoriālo administratīvi pārkārtojumu laikā, daļu no bijušā Sēļu pagasta iekļāva blakus esošajā Vecates pagastā, bet daļu no kādreizējā Idus pagasta pievienoja Sēļiem.

No 1990. gada atjaunots vēsturiskais Sēļu pagasta nosaukums. 2009. gadā pagastu kā administratīvo teritoriju iekļāva Mazsalacas novadā.

ATRAŠANĀS VIETA UN ĪSA VĒSTURE

Sēļu pagasts atrodas ļoti skaistā vietā - Tālavas zemienes Burtnieku līdzenumā. Senatnē, 12. gadsimta beigās, te dzīvoja lielākoties igauņi. Pamazām uz dzīvi apmetās arī latvieši.

Livonijas ordeņa valsts laikā izveidojās Idus (*Idwen*) un Pantenes (*Panten*) muižas un vēlāk jau Polijas valdīšanas laikā (16. gs. 2. pusē), trešo muižu - Sēļus (*Sehlenhoff*) Rūjienas pils novada rietumu daļā. Pirmās divas minētās muižas bijušas piederīgas Rūjienas (*Rujen*), bet Sēļi – Mazsalacas (*Salisburg*) draudzei.

PERSONĪBAS UN DZIMTU VĒSTURE

Vidzemes muižnieku dzimtu vēstures pētniecība vienmēr bijis viens no centrāliem bruņniecības identitātes jautājumiem, jo tas saistīts ar radniecības un īpašumtiesību pierādīšanu. Īpaši nozīmīgi tas bija 18.gs. 40. gados, kad pabeidza Vidzemes dižciltības matrikulu jeb bruņniecības solu. Lai iekļautu kādu muižnieku dzimtu, bija nepieciešams pierādīt savu izcelsmi un statusu četrās paaudzēs. Dzimtas iekļaušana matrikulā deva tiesības tās pārstāvjiem iegūt visas dižciltīgo muižnieku (*Ritterschaft*) privilēģijas, piemēram svarīgus amatus valsts pārvaldē, ko nesaņēma pārējā muižniecība (*Landschaft*).

Engelharti vai fon Enhelhardti (*von Engelhardt*) ir sena vācbaltiešu dzimta, kas jau 15. gadsimta sākumā ieceļoja Livonijā un vēlāk apmetās uz dzīvi izplatījās arī Krievijā.

1853. — 1854. gadā fon Engelhartiem piešķīra mantojamu baronu titulu.

Fon Engelhartu dzimtas ģerbonis.

**VIDZEMES BRUNNIECĪBAS NAMS RĪGĀ. ZĀLE AR IMATRIKULĒTO
DZIMTU ĢERBOŅU PLĀKSNĒM. 20. GS. SĀK. FOTO NO: LANCMANIS
I. HERALDIKA –RĪGA: NEPUTNS, 2007.**

SĒĻU PILSKUNGS KASPARS

16. gs., pēc īpašnieka Kaspara fon Kapelas nāves, 1563.gadā muiža valdījumā piešķirta Selburgas pilskungam Kasparam Zīborgam fon Vislingenam. Tā radies muižas un pagasta vēsturiskais vāciskais nosaukums *Sehlen*. Kaspars ne vien enerģisks, bet arī turīgs vīrs, jo varējis aizdot poļu ķēniņam 600 dālderu!

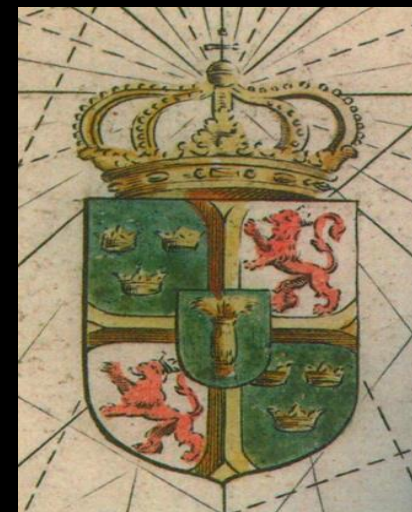
Nav precīzi zināms, kurā gadā īpašums pārdots Johanam Krauzem (citā avotā minēts kā Krūze). Viņš muižu pārcēlis uz jaunu mītnes vietu - *Kassin* ciemu, padzenot no turienes četras zemnieku ģimenes. Sēļus (1589.) ar visām jaunā Polijas karaļa Sigismunda III Vasas apstiprinātajām īpašuma tiesībām mantoja viņa dēls.

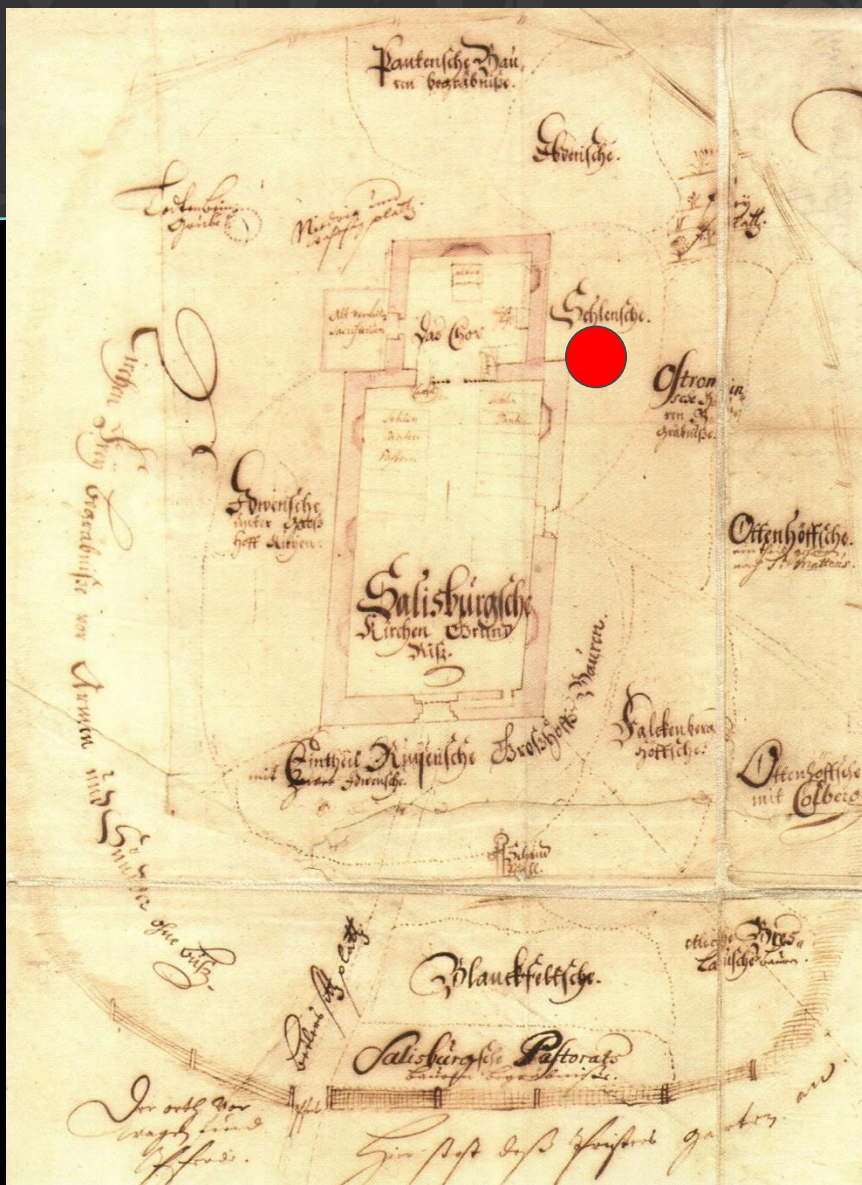
ZEM ZVIEDRU KAROGA

17. gadsimta sākumā Vidzemei nonākot Zviedrijas karaļa valdījumā, Gustavs II Ādolfs piešķīra Sēļu muižu (1629.) armijas kapteinim Melheram Bornmanam (Melcher Bornmann). Interesanti, ka vienlaicīgi (1630.) uz savu likumīgo mantojumu pretendējis arī vecā Krauzes mazdēls - Vilhelms Gardemeijs, „pieprasot savas mātes mantojuma daļu iz šās muižas”. Īpašuma jautājums izšķirts par labu Bornmanam, kura dzimtai Sehlenhoff piederēja līdz pat tās redukcijai (1682.). Par tālāko laika posmu, pēc Lielā Ziemeļu kara (1700.-1721.) ziņu trūkst, bet, domājams, ka šeit saimniekojuši piešķiruma saņēmēju pēcteči.

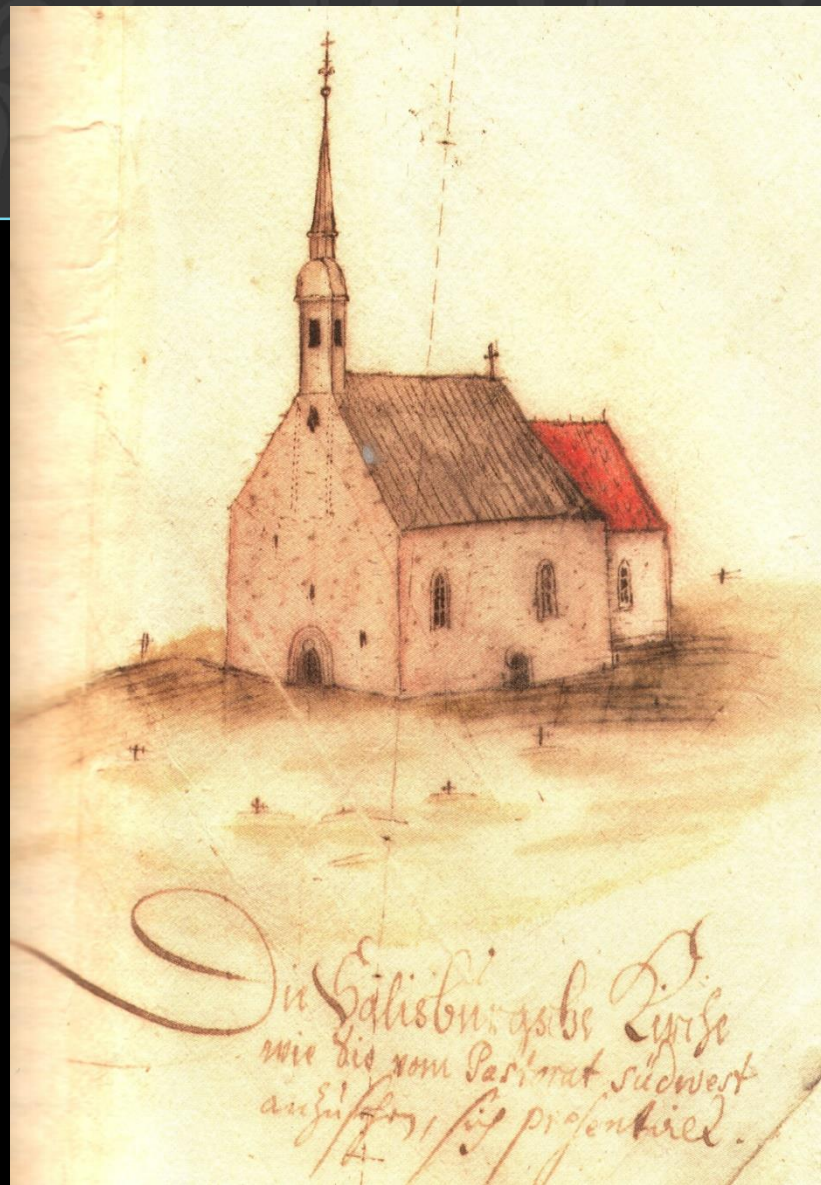

Zviedrijas karalis Gustavs II Ādolfs Vāsa.

Johans Ābrams Ulrihs. Mazsalacas baznīcas un apkārtējo apbedījumu plāns. 1691. LVVA

Johans Ābrams Ulrihs. Baznīcas ārskats. 1691. LVVA

**MAZSALACAS BAZNĪCA 1795. GADĀ. JOHANA
KRISTOFA BROCES ZĪMĒJUMS.**

PĒC ZIEMEĻU KARA

Sēļu muiža mainīja piederības statusu – pārejot Krievijas kroņa lietošanā. Mainās arī tās īpašnieki – pēc skaita desmit ! No 1703.-1717. Jaunās muiža piederēja kapteinim fon Fitinghofs un viņa ģimenei, bet (1720.) apprecot Annu Margaretu fon Fitinghofi; līdz 1748. gadam īpašumus ar stingru kunga roku pārvaldīs laulātais draugs, barons Gustavs Reinholds Mengdens.

1750. g. muiža piešķirta lietošanā atvaļinātajam kājnieku pulkvedim, Narvas cietokšņa komandantam fon Šteinam, bet divus gadus vēlāk, (1752.) iznomāta tālāk Vīborgas guberņas padomniekam Ābramam Heggem. Viņa atraitne muižas apsaimniekošanu uzticēja kaimiņu muižniekam Buddenbrokam (Buddenbrockß).

Augstākās tiesas asesors fon Šulcs 1740. gadā Sēļus pārdeva Joahimam fon Staudenam. 1781. gadā muiža jau piederēja jauniem īpašniekiem - Gustavam Vilhelmam un Reinholdam Johanam fon Staudeniem.

FON ENGELHARDI SĒĻOS

1809. gadā Sēļu muižu nopirka Augstākās tiesu kolēģijas asesors Karls Johans Hermanis fon Engelhardts (Carl Johann Hermann von Engelhardt; 1771-1841), samaksājot tiem laikiem iespaidīgu summu, 37 250 dālderu.

Iespējams, ka Sēļi nolūkoti pēc Nurmu (Nurmishof) muižkunga Lēvisa of Menāra un viņa meitas Juliannas Šarlotes ieteikuma (Juliana Charlotta, geboren von Löwiss of Menar; 1786-1849). Abu kāzas gan nosvinētas jau divus gadus iepriekš, 1807. gadā Nurmos. Tur pasaulē nāca fon Engelhardtus pirmdzimtie, dvīņi - Karls Frīdrihs un Antons Aleksandrs Ferdinands. Zēnus kristīja Salisburgas (Mazsalacas) baznīcā.

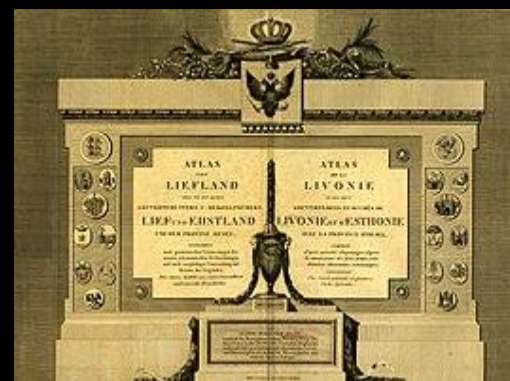
Fon Engelhardu ģerbonis

Fragments no Valmieras apriņķa kartes, kas ievietota grāfa Ludviga Augusta Mellīna 1798. gadā izdotajā atlantā. Kartē redzamas muižas Vidzemē, Burtnieku ezera apkārtnē – Bauņi (Bauenhof), Vilzēni (Wilsenhof), Vecate (Alt - Ottenhof), Košķele (Ostrominsky), Sēļi (Sehlen), Jaunate (Neu - Ottenhof), Salisburg un citas.

Kartogrāfs, vācbaltu sabiedriskais darbinieks L. A. Mellīns (1754-1835). Redzams arī Mellīna Livonijas karšu atlanta vāks.

ENĢEĻA SPĒKS

Pēc dzimtas leģendas tās pamatlicējs - Trešā Krusta kara bruņinieks Kārlis Bernhards, kas Akras aplenkuma (1189–1191) laikā izglābis Francijas karaļa Filipa II Augusta dzīvību. Par šo varonību viņš ieguvis pievārdu Engelharts ("eņģeļa spēks").

Dzimtas Livonijas atzara ciltstēvs Georgs Engelharts dzīvojis 15. gs. sākumā. 1496. gadā Rīgas arhibīskapijas domkapituls Hansam Engelhartam iznomā muižu Krimuldas apkārtnē, vēlāk dēvētu par Engelharta muižu (Engelhardtshof).

Pēc Hansa Engelharta nāves (1504.) par muižas īpašnieku kļuva viņa brālis Roberts, kura trīs dēli Livonijas kara sākumā krita gūstā un aizvesti uz Krieviju. 1538. g. dzimta ieguva arī Kujas muižu pie Cesvaines, kas palika viņu īpašumā līdz 1650. g. Roberta pirmais dēls Tomass pēc atbrīvošanas no gūsta atgriezās savā dzimtmuižā, otrais dēls Kaspars palika lielknaza dienestā, bet trešais - Miķelis nokļuva Ungārijas, vēlāk Zviedrijas karaspēkā.

BALTIJAS ATZARS

Zviedrijas karalis Gustavs II Ādolfs brāļiem Kasparam, Fabiānam un Miķelim Engelhartiem 1622. gadā piešķīra muižas pie Vīlandus. Dzimtas Sēlijas atzaru dibināja Miķelis Didrihs Engelharts, kas 1678. gadā ieguva īpašumā Vecbornes muižu, 1682. gadā Lasenbekas muižu. No 1749. gada dzimtai piederēja arī Šenheidas muiža.

1745. gadā Engelhartu dzimta tika uzņemta Igaunijas bruņniecības matrikulā, 1747. gadā Vidzemes bruņniecības matrikulā ar Nr. 26. un 1841. gadā Kurzemes bruņniecības matrikulā ar Nr. 120.

KRIEVIJAS ATZARS

Kaspara Engelharta dēls Verners iestājās Krievijas cara dienestā un pārgāja ortodoksālajā ticībā un pieņēma vārdu Jeremejs Engelharts (Ермей Каспарович Энгельгардт), viņa dēli Sigismunds, Georgs un Johans (Степан, Юрий, Иван Энгельгардт) kļuva par Maskavas muižniekiem.

Sigismunda Engelharta dēls Andrejs (Андрей Степанович Энгельгардт) bija dzimtas Smoļenskas atzara ciltstēvs.

18. gadsimtā Engelharti saradojās ar Krievijas dižciltīgajām dzimtām Potjomkiniem, Goļiciniem, Žukoviem, Jusupoviem.

1826. gadā Sēļu muižai piederīgajiem zemniekiem piešķirtie uzvārdi; 1834.
gadā pie Sēļu muižas piederīgas 31 zemnieku mājas

Adam (1), Adamson (29), Ahbel (1), Außin (4)

Berk (32), Behrßin (7), Bohdneek (8)

Eklon (1)

Janson (1), Jegor (1)

Inzenberk (37)

Kalnin (6), Kasßak (8), Kannapohl (7), Krastin (17), Kußchke (14), Lappin (25)

Lahtze (16), Leepin (4), Luhße (16)

Martinßohn (7), Major (10), Melgalw (8), Melder (3), Mednis (3), Melke (4)

Nekunde (7)

Ohßis (4), Ohßohls (6)

Peterßohn (18), Penka (11), Pinne (8), Proßch (18), Putnin (2)

Rantin (1), Roßenberk (10), Rudße (7)

Sakke (2), Siktahr (12), Smilga (1), Strauch (3)

Tetter (5), Treimann (11)

Uhder (14) un Zekkul (1), Zelms (1)

Kopskaitā uzvārdi piešķirti 412 personām

FON ENGELHARDTI

Sēļos ģimene sakuplos ļoti ātri. Dzimtas namā pasaulē nāks trīs dēli un četras meitas: Reinholds Gustavs (1809), Frīdrihs Andreass (1814-1815), Rūdolfs (1816-1858), Helēna Julianna (1811-1868), Elizabete Šarlote (1819-1828), Luīze Adelīna (1823.) un Katarīna Evelīna (1826).

Ģimenes lepnums, Antons Aleksandrs Ferdinands uzsācis studijas Tērbatas universitātē. Divdesmit pirmo dzimšanas dienu nesagaidot, viņš mira 1827.gadā. Mājās vecākā dēla zārku pārvedīs nākamajā, 1828. gada vasarā, apglabājot dzimtas kapos. Pēc mēneša vecākiem atkal nāksies noturēt sēru dievkalpojumu. Šoreiz mazajai Elizabetei Šarlotei, bet oktobra sākumā, fon Engelhardi blakus meitiņai guldīs tikko dzimušo mazuli, kuram pat vēl nebija iedots vārds. Un tomēr, dzīve rit tālāk.

ČETRAS KĀZAS

1833. gada rudenī muižas ļaudis posās Helēnas jaunkundzes kāzām. Līgavainis – Pantenes muižkunga dēls, asesors Voldemārs Juliuss Morics fon Lēviss of Menārs.

Apciemojot māsu un svaini Pantenē (1846.), amora bultas „cauršauj” arī Karlu Frīdrihu un Annu Juliannu fon Lēvisu of Menāru! Par Nurmu muižas (*Nurmishof*) fon Freimaņa kundzi kļūs Adelīna Luīze, bet mazo māsiņu Katarīnu Karolīni 1850. gada vasarā bildināja brālēns, Virķēnu (*Würken Hof*) īpašnieks Karls Gustavs Georgs fon Enhelhardts.

Gandrīz visa 19. gadsimta garumā radnieciskās saites Sēļu nama fon Engelhardtus vienos ar Virķēniem, Panteni, Nurmiem un Endzeli.

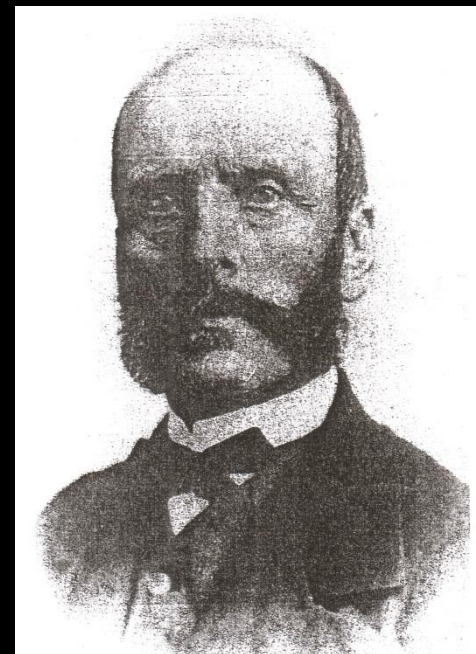

Baronu fon Krīdeneru dzimtas
ģerbonis

DZĪVE TURPINĀS!

Dzimtas namu Sehlen Hof pārņēma jaunākais brālis, barons Rūdolfs fon Engelhardt ar kundzi Eulāliju. Pēc vīra nāves (1858.), ar meitām Annu un Helēnu, viņa pārcēlās pie svaiņa. Valmierā Rūdolfa atraitei jāiztur vissmagākais likteņa pārbaudījums, jo 1862. gada februārī mira abas viņas meitenītes.

Lielās ģimenes galva, barons Karls Frīdrihs aizsaulē aiziet (1871), bet pēdējo no Sēļu muižas īpašnieka Karla Johana Hermaņa fon Engelhardta bērniem, Paipustu (Paibs) īpašnieku baronu Reinholdu Gustavu dzimtas kapos apbedīja (1883.). Bet vēl pirms tam, visi Vidzemes fon Engelhardti tika aicināti uz dubultkāzām ! Tās ar vērienu 1873. gada vasarā rīkoja Karla Frīdriha meitai Marijai Elizabetei, kuru pie altāra veda barons Konrāds fon Maidels (Conrad von Maydell) un Reinholda meitai Jūlijai, kuras izredzētais - Artūrs Reinholds Otto fon Fītinghofs (Arthur Reinhold Otto von Vietinghoff) no Salisburgas.

Karls Frīdrihs fon
Enhelhards(1807-1871)

NO SĒĻU MUIŽAS ZEMNIEKI DODAS
LABĀKAS DZĪVES MEKLĒJUMOS

Don. Schlen. sind auf Lützensholm gegangen:

Adam Fuhla Rosenberg, geboren Schlen Hof 1809 $\frac{21}{VIII}$, confirmirt in Salzburg 1827, immatricul. seit 18
zuletzt ad sacra im Amst. d. 1854.

Don. Hofn Anton, geboren Würken Hof 1838 $\frac{22}{XI}$.

Erb Adam Penka, geboren Schlen Kippeln 1832 $\frac{6}{IX}$, confirmirt in Salzburg 1850, zuletzt ad sacra

Salzburg-Fürstenth., den 11. Oct. 1854.

(L.S.)

N° 277.

s. f. p.

Wärkman, P.

LIECINĀJUMS DIZCILTĪBAI

Die Landmarschälle und Landräte der Livländischen und der Öselschen Ritterschaft in Bildnissen

Gesammelt, zusammengestellt
und mit historischem Text versehen von

Georg von Krusenstjern

Herausgegeben von der Livländischen Ritterschaft
und von der Öselschen Ritterschaft

HARRY v. HOFMANN VERLAG · HAMBURG

1963

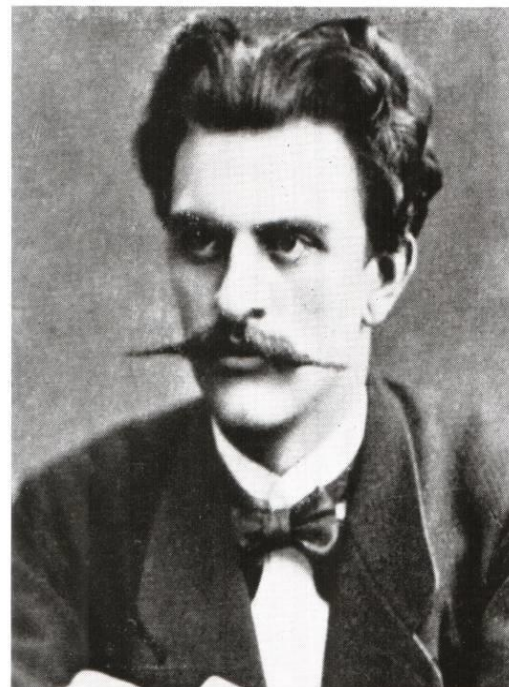
Carl Baron von Engelhardt

geb. 2. 10. 1852, gest. 9. 6. 1930

Erbherr auf Sehlen

Kreisdeputierter,
1912–1914 Landrat, Ober-
kirchenvorsteher

Vermählt mit
Wilhelmine Grobbée

Fotografie

Karls Frīdrihs fon Enhelhardta (1807-1871) mantinieks – Karls fon Enhelhardts (1852-1930)

SĒĻU MUIŽAS ĪPAŠNIEKA, BARONA KARLA FON
ENGELHARDA KUNDZE –VILHELMĪNE FON
ENHELHARDA, DZIMUSI GROBBEE. FOTO AP 1880.G.

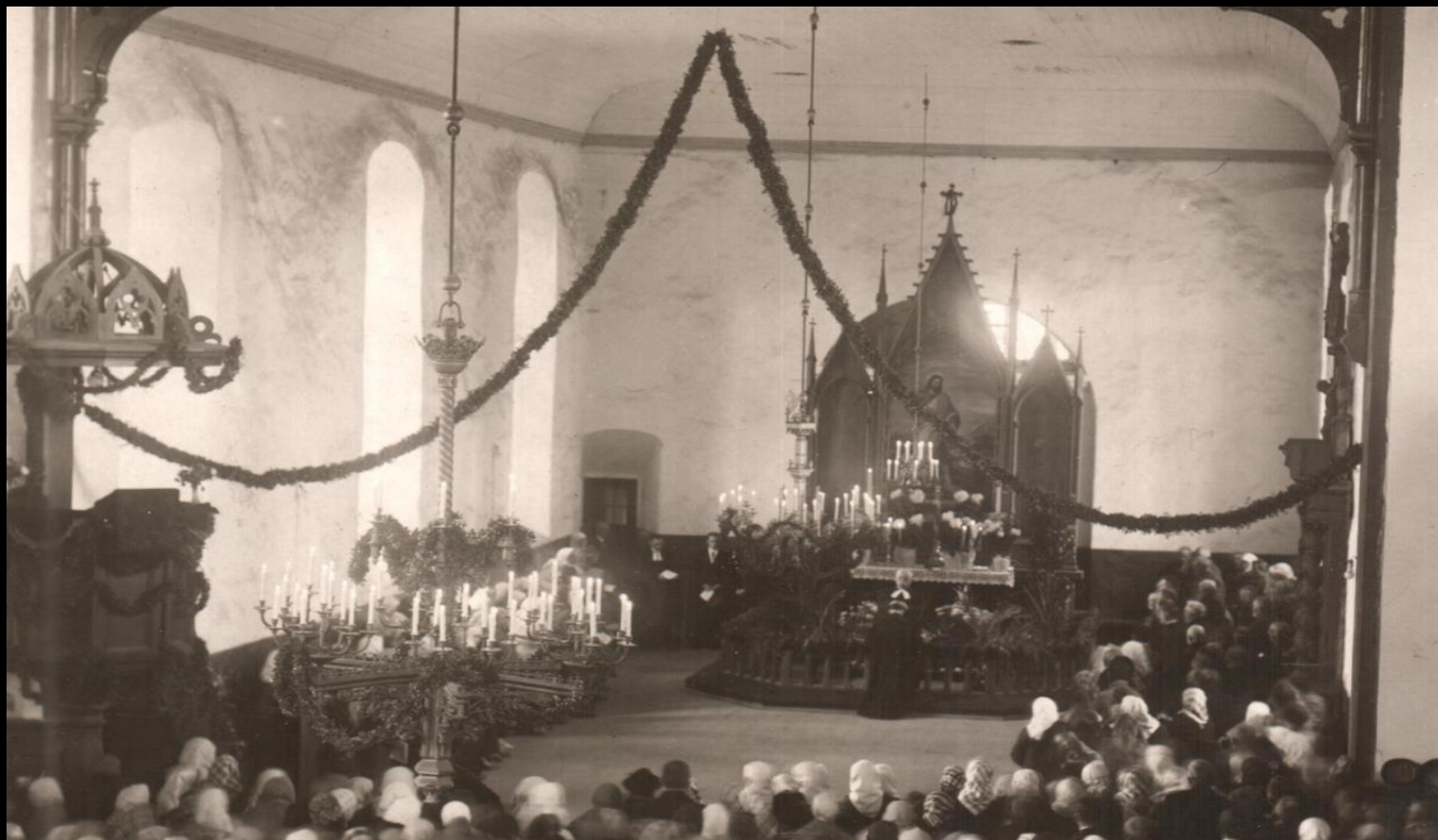

AR SVEICIENIEM NO SĒĻU MUIŽAS! PASTKARTE
IZDOTA RŪJENĀ, XX. GS. SĀK.

Gruß aus Sehlen, Post Rujen, Livland

**MAZSALACAS SV. ANNAS LUTERĀŅU BAZNĪCAS
IEKŠSKATS DIEVKALPOJUMA LAIKĀ, 1926.G. JĀŅOS.**

Sēļu (*Sehlenhof*) un Pantenes (*Panten*) muižnieku solu vietas līdz I. pasaules karam Mazsalacas baznīcā bija nemainīgas - pirmajā baznīcēnu rindā. Pārējie izvietojās šādi: vīrieši – dienvidpusē, sievietes – ziemeļpusē.

KARLS FON ENGELHARDTS SAVĀ DĀRZĀ AP 1929./1930.G.

Nodibinoties jaunajai Latvijas valstij (1918.), pēc agrārās zemju reformas, 1922. gadā fon Engelhardu lietošanai atstāja tikai muižas centra neatsavināmo daļu. Muižas centrs tolaik atradās 3 kilometrus no pagasta nama.

Pēdējais Sēļu muižas īpašnieks jeb muižkungs bija landrāts, barons Karls Aleksandrs Andreass fon Engelhardts (Carl Alexander Andreas von Engelhardt; 1852-1930).

Sēļu pagastnams

Skats uz Sēļu muižu. Foto 1920. gadi

Sēļu muiža

**SĒĻU MUIŽAS KALPONE ANNA JURISONE,
PRECĒJUSIES STUPELE (1885 – 1959).
FOTOGRĀFS A. WIPULS, RUJENĀ AP 1900.G.**

1991. gadā foto - Valmieras muzejam dāvināja viņas meita
Vilma Lūse (dzimusi Stupele, 1921.g.) Valmierā.

SĒĻU MUIŽAS KALPONES. FOTO 1922.G.

Sēļu muižas ēka 1940.g.

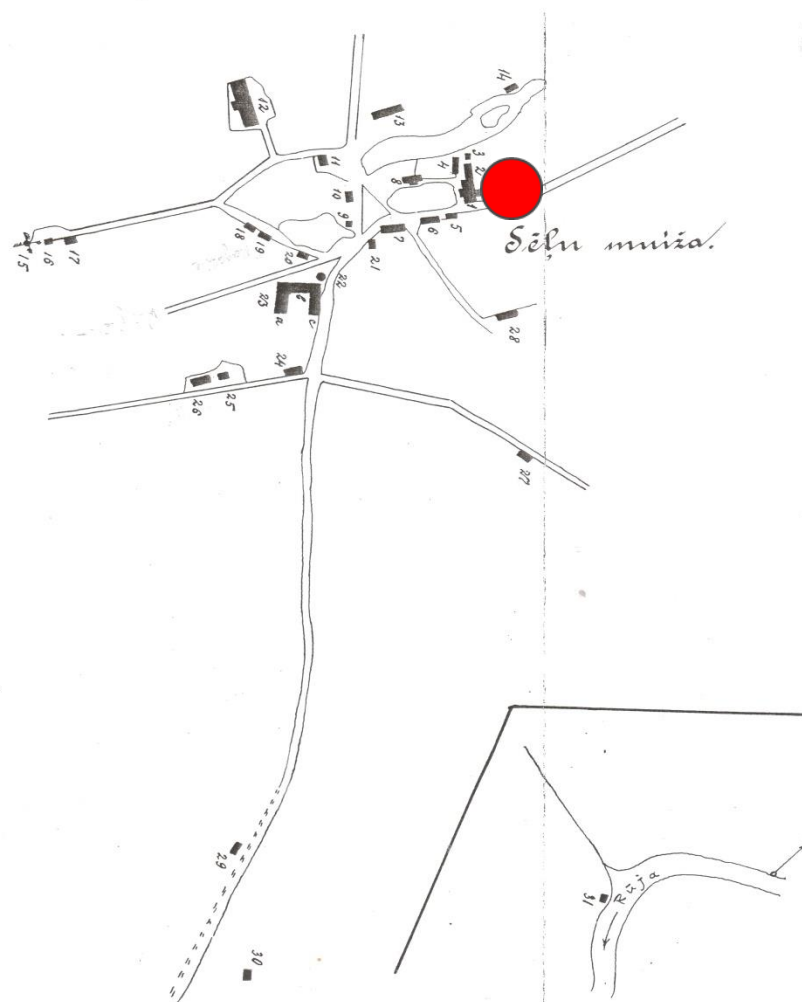

SĒĻU MUIŽA 1928.G.

Sēļu muižas centra situācijas plāns
1922. gadā. LVVA, 1679.f., 172.apr.,
1927.l., 14.lp.

Sēļu muižas kompleksā ietilpa:
ar Nr.1. Pils; 2. Dzīvojamā māja;
3.Pieliekamā klēts; 4.Siltumnīca u.t.
Kopā 30 vienības

LŪKINU ĢIMENE NO SĒĻU PAGASTA 1924.G. 7. JANVĀRĪ
(DĀVINĀTA) JĀNIS LŪKINS (STĀV AIZMUGURĒ LATVIJAS
KARAVĪRA FORMĀ) , SĒŽ AUGUSTS LŪKINS, NOŠAUTS
ĶELDERLEJĀ 1941.G. SEPT., I. R., VILMA LŪKINA, III.
MILDA LŪKINA –MĀSAS.

**SĒĻU SKOLAS SKOLOTĀJI UN SKOLĒNI PIE SKOLAS IEEJAS, REDZ
UZRAKSTU. 20.GS. 20. – 30.G. FOTOGRĀFS NAV ZINĀMS.**

**SĒĻU PAGASTA SKOLAS SKOLĒNI KLASĒ UN MĀCĀS; PIE SIENAS
REDZ LATVIJAS ĢERBONI UN KARTES. 20.GS. 20. – 30.G.
FOTOGRĀFS NAV ZINĀMS.**

SĒĻU PAGASTA SKOLAS SKOLĒNI, 1930. TIE GADI.

«Sēļu pagasta skola dibināta 1861.g. Pirmais skolotājs bijis Jānis Eizenbergs. Sākumā skola atradusies mūra ēkā, diezgan neērtās telpās, kuras vienā galā strādājusi pagasta valdes kanceleja. Vēlāk, apmēram puskilometru no pagasta nama, uzcelta jauna skolas ēka. Sēļu pamatskola darbojās arī tagad (1974.g.). Skolas pārzine direktore Milda Pētersone, ilggadīgā skolotāja Zenta Karro. Foto un informācija no Mazsalacas novadpētniecības pulciņa apkopojuma par Mazsalacas novada skolām (Autors N. Luste). VINM Inv. Nr. 37.152-2

**SĒĻU PAGASTA 1. PAK. 4. KL. PAMATSKOLAS SKOLĒNU
TAUTISKO DEJ PULCIŅŠ MĒĢINĀJUMĀ, VADĪTĀJA
SKOLOTĀJA EGLĪTE, FOTO AP 1928./30. G.**

«VALMIERAS APRINĶA SKOLU ALBUMĀ» (1936.) ARĪ SĒĻU PAGASTA I
PAKĀPES PAMATSKOLA. SKOLA DIBINĀTA 1864. G. UZ 1936.G. SKOLAS
PĀRZINIS (PRIEKŠNIEKS) O. KARLSONS. TOLAĪK SKOLĀ STRĀDĀJA
VĒL DIVAS PEDAGOĢES. FOTO J. STANĶO, RĪGĀ. *VLNM INV. NR. 45.023*

REIZ BIJA... TE LĪDZ 1978. GADAM
DARBOJUSIES SKOLA.

Valmieras muzejā glabājas arī Sēļu skolas palīgskolotāja Pētera Ketnera pašrocīgi rakstīta biogrāfija «Mans dzīves gājums», 1892.g. 28.l. 2 lapas. VLNM Nr. 33.370

DRENU LIKŠANA SĒĻU PAGASTĀ, 1939.G.

**PĒTERIS PENKA (1. NO KREISĀS) – SĒĻU MUIŽAS
MEŽSARGS KOPĀ AR SĒĻU MUIŽAS
DARBINIEKIEM. 1920.G.**

**PĒTERIS PENKA (JUNIORS) – SĒĻU MUIŽNIEKA
KRUSTDĒLS. DZIMIS 1927.G. 20. 12. FOTO AP 1932.G.**

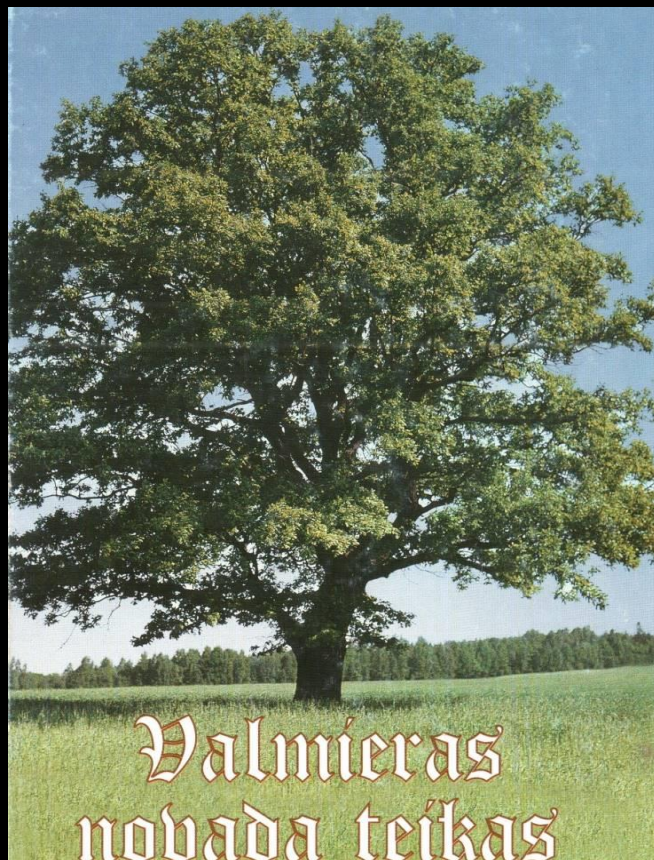
**PĒTERIS PENKA NO SĒĻU PAGASTA
„GARAUŠIEM”. FOTO 1930.GADU SĀK.**

**SĒĻU PAGASTA „GARAUŠU” MĀJU SAIME PIRMS DOŠANĀS
RUDENS TALKĀ . FOTO 1930. GADU OTRĀ PUSE.**

DZIEDĀŠANA SĒĻU MUIŽAS RIJĀ

Valmieras
novada teikas

«Es biju 16 gadus veca, kad dzīvoju Sēļu muižā. Vienu vakaru ejam ar otru sievu uz kūti, dzirdam, ka dzied, arī kalnā dzird.

-lesim uz riju. Tur dzied Dieva vārda dziesmu, bet nekas rijā nav, tukšs»

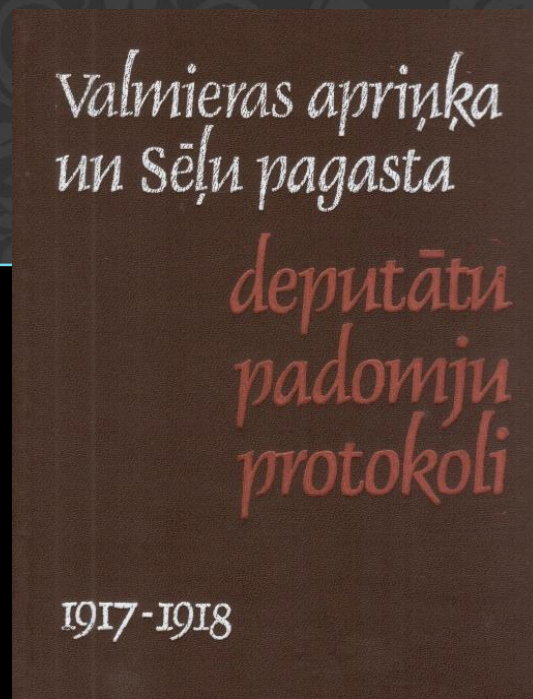
-567,736 Sēļos

Valmieras novada teikas. Valmieras rajona skolu pārvalde. Valmiera, 1999.

Grāmatā publicēti Sēļu pagasta bezzemnieku sapulču protokoli no 1917. gada 22. maija līdz 1918. gada 18. (5.) februārim.

Jau 1917. g. 6. decembra padomes sēdē lēma par Sēļu muižas konfiskāciju (atsavināšanu); atbildīgais Ādams Ikalis.

Attēlā: Sēļu pagasta vietējās padomes locekļi. Sēd: 1. Grīnbergs, 2. Ādams Ikalis, 3. Jānis Ratnieks. Stāv Bauslītis. Uzņemts 1917. gada rudenī.

Rīga, Zinātne, 1987.

Zinātniski pētnieciskā ekspedīcija 1972. g. vasarā Sēļu ciemā

Putniņš Kārlis ar ģimeni «Ozoliņos»
nodeva vērtīgas mantas.

Muzeja darbinieki
«Lejasklingēros». Pirmā no
labās – Valmieras muzeja
direktore Mirdza Salnīte

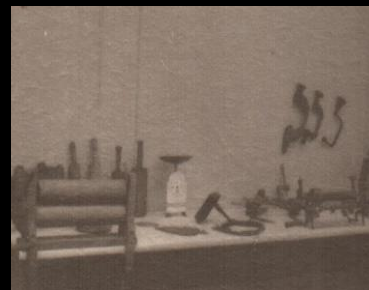
Sēļu muižas dzirnavas, celtas ap
1880.g. Darbojās līdz 1944.g. Pēdējais
īpašnieks Jēkabs Bērziņš.

EKSPEDĪCIJA SĒĻOS

«Muzeja fondu papildināšanai Valmieras novadpētniecības muzeja darbinieki 1972. gada jūnijā 4 dienas vāca etnogrāfijas un vēstures materiālus novada ziemeļaustrumu daļā – Sēļu un Ķoņu ciemos. Pirms ekspedīcijas rajona laikrakstā „Liesma” izziņoja ekspedīcijas maršrutu un sazinoties ar ciemu padomēm, noorganizējot aktīvus palīgus no vietējiem iedzīvotājiem.

Lauku sētu rijās, klētīs un istabu augšās atradās daudz muzejam derīgu etnogrāfisku priekšmetu – lauksaimniecības inventārs, darbarīki, audumi. Iegūti seni, īpatnēji aužamie stāvi, tītavas un tekstīlijas Sēļu ciemā, bet Ķoņu apkārtnē deva vairāk senās petrolejas lampas, gludekļus, sviesta kuļamās mucas, sulu spiedes un atspoles. Vērtīgs guvums bija 1917. g. Petrogradas Strādnieku padomes laikraksta „Izvestija” numuri un fotoattēli par dzelzceļa būvi un kuļmašīnām Rūjienas apkārtnē.

Maršruta gaitā fotografējām vecās lauku celtnes – rijas, klētis, dzīvojamās mājas, bijušās muižu ēkas un to arhitektoniskās detaļas, iegūstot vērtīgu fotomateriālu par seno lauku arhitektūru. Savākto, (kopskaitā 215 vienības) etnogrāfisko un vēsturisko materiālu septembra sākumā demonstrēsim novadpētniecības muzejā īpašā izstādē.»

**SĒĻU UN ĶOŅU CIEMOS IEGŪTAIS BIJA APLŪKOJAMS
VALMIERAS NOVADPĒTNIECĪBAS MUZEJĀ**

SĒĻI LEPOJAS PASAULES SĒLIEŠU SAIETĀ 1999. GADA VASARĀ

Liesma

aiņkraksts Valmieras rajonā

Nr. 126 (10 503)

Otrdien, 1999. gada 17. augustā

Cena 15 santīmi

Īsi

➤Kā vakarīt informēja rajona padomes priekšsēdētāja vietnieks Jānis Bekeris, līdz 31. augustam, kad padome rīks par jauno priekšsēdētāju, šos pienākumus pildīs Valmieras domes priekšsēdētājs Māris Kučinskis.

➤Par Kauguru pagasta padomes priekšsēdētāju ārkārtas sēdē ievēlēja līdzšinējā priekšsēdētāja vietnieci Ināru Salenieci. Priekšsēdētāja vietnieks būs Jānis Ķepis.

➤Jeru pagasta Olermuižā lielisku kameru mūzikas koncertu nedēļas nogalē bija noorganizējuši Olermuižas fonda iniciatīvas grupa. Kādreiz skaistais, bet tagad pūķu iekārtotais ēku kompleksā perspektīvā varētu kļūt par īstu kultūras centru laukos — arī ar koncertiem. Šīs cerības tos turpināt iemassvētkos un nākamvasar.

➤11. augustā Val-

Pasaules sēliešu saietā galvenā notikuma centrs ir šī mājvieta Mellupītes krastā: te kādreizējā pagasta nama — ilgi tas bijis arī sēliešu kultūras centrs — pamatakmēnī, ko atrada laika zoba un cilvēku nevēlības sagrauzto namu nojaucot, iegravēts cipars 1899. Līdz ar to tika iegūts vēsturiska atklājuma dokumentēts apstiprinājums, ka Sēļu pagastam pienākas svinēt simtgadi. Pagasta kultūras un saimnieciskās dzīves vadītājiem Vijai Jaunzemei un Viktoram Kalniņam pietika izdomas, gudrības un neatlaidības to īstenot pagāju-

šās nedēļas nogalē. Protams, ar daudz labu cilvēku nesavtīgu atbalstu. Pasaule, izrādās, sēliešu un viņu līdzjutēju ir tik daudz. Uzkrītoši bieži, piemēram, Latvijas radio pirms saietā pārraida informāciju par šo notikumu. Sēlieši par to nebrīnās, bet ar zināmu lepnumu piebilst: radīto taču strādā mūsu Rasmīte, un viņa zina, ko dara.

Bet Mellupītes krastā, kur tas pagasta nams pirms simts gadiem celts, sestdien tiek rītināti daudzi aizkustinoši atmiņu stāsti. Vairāk par teātra spēlēšanu, jo tāda aizrau-

šanās šai pagastā bijusi populāra visos laikos un ir tikams notikums, ko var atcerēties un tālāk stāstīt visu mūžu. Vai par to, cik daļiņā margots bijis tepat netālu tilts pār Mellupīti... Ir arī skaudri sižeti. Šai namā esot tapuši traģiskie saraksti, ko sūtīt Golgātas ceļā uz Sibīriju un ko atstāt tepat pirmā kolhoza vadišanai, bet vietā ierakstīts un aizsūtīts pavisam cits. Arī par to, ka šo sarakstu autori kaut kur tepat joprojām uz mūsu grēcīgās zemes mitot.

Reportāža *Es gribētu tev ierakstīt* par pasaules sēliešu saietu — 5. lappusē.

Jautājums vadītājam

Vai paredzamas izmaiņas valsts lauksaimniecības vadības struktūrā, vai tas skars arī Valmieru?

JĀNIS BRENGULIS, rajona lauksaimniecības departamenta vadītājs:

— Aizvadītajā nedēļā mēs, četrus rajonu departamentu vadītāji, bijām uzaicināti pie jaunā zemkopības ministra, un Kalviša kungs informēja, ka Valkas, Valmieras, Cēsu un Limbažu departamenti tiks apvienoti vienā centrā atradīsies Valmierā kā Vidzemes lauksaimniecības departaments, kā tas iecerēts attiecīgajā pilotprojektā. Jā, cēsnieki savu protestu bija izteikuši jau agrāk, jo šī ideja *briest* jau otro mēnesi.

Vēl neko par to negribu runāt, nekas nav skaidrs, jāskatās, kādas funkcijas būs jaunajai struktūrai. Tas izšķirsoties līdz 1. septembrim.

Šonedēļ rajonā

Rīt Valmierā SIA «Blezūrs» — konsultāciju birojs» noslēguma seminārā speciālisti iepazīstinās ar pētījumu rezultātiem, izpēti pašvaldību sadarbības un apvienošanas lietās.

Turpinās rajona attīstības un plānošanas darba grupu sēdes: šodien tiks runāts par tūrisma un sporta perspektīvām.

Valmieras domes sēde.

Piektdien sākas ikgadējās izglītības darba vadītāju un nozaru speciālistu vizītes rajona skolās pirms jaunā mācību gada.

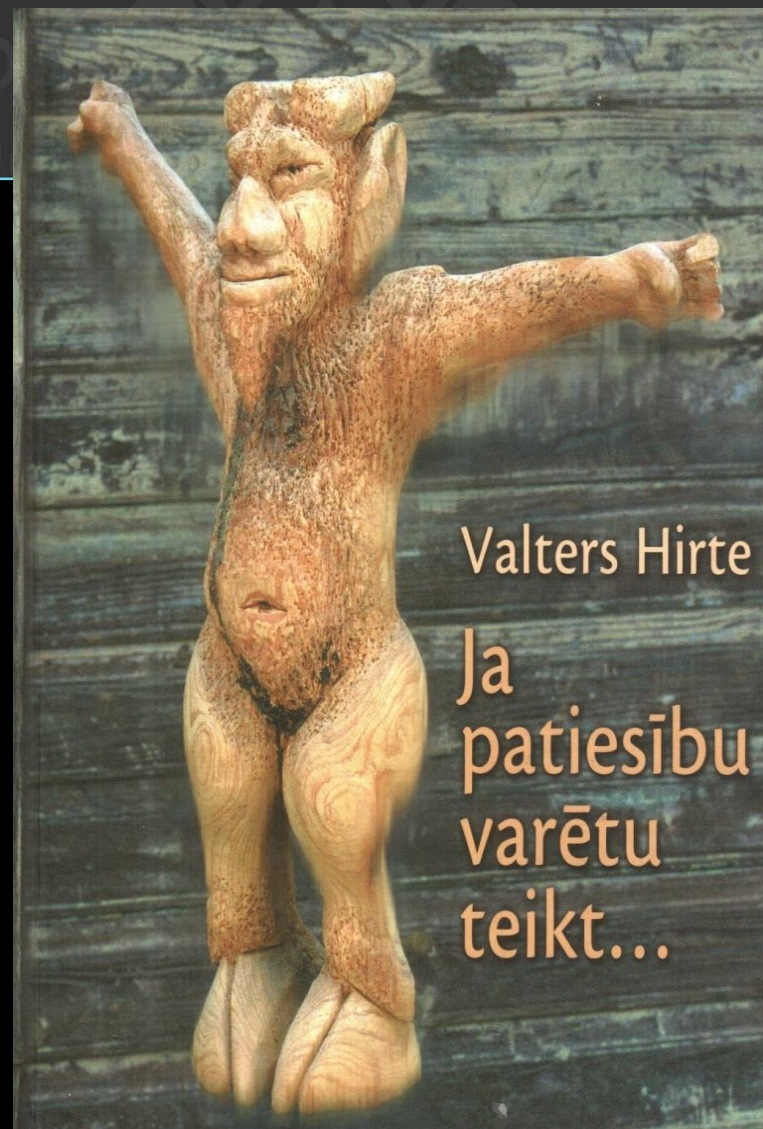
Šonedēļ rajona lauksaimniecības departamenta speciālisti apseko graudu kalnes pagastos.

PAR TŪTERES OZOLU

1937. gada vasarā dzelzs nostiprinājuma skavu ozolam uzlika Sēļu pagasta «Krūmiņu» mājās dzīvojošais kalējs Antons Melngalvis. Nu jau ozola vainags bija nostiprināts ar divām skavām.

Ne mazums cilvēku no leģendārā Tūteres ozola audzēja dēstus no ozola zīlēm. Tā rīkojās arī «Lieltūteru» māju kādreizējais gans Valters Hirte.

1967. gada naktī uz 18. oktobri viesuļvētras laikā gāja bojā Ziemeļvidzemes leģendārais Tūteres dižozols; tā plašais vainags un 8,7 metru resnais stumbrs lūzuma vietā saira atsevišķos gabaliņos. No tā Valters Hirte turpmāk darinās savas leģendārās koka skulptūras jeb «kloņģīšus». Dažas no tām veltītas notikumiem, kas kādreiz izdzīvoti un redzēti Sēļos.

Valters Hirte
Ja
patiesību
varētu
teikt...

Valters Hirte. Ja patiesību varētu teikt.
Publicēšanai sagatavojis Jānis Kalnačs.
Izdevniecība AGB, 2000.

VELNU VĪRS UN FIGŪRIŅU DARINĀTĀJS NO TŪTERES OZOLA – VALTERS JĀNIS HIRTE (1913 -1983)

Viņa domāšana bija tikpat neatkarīga un oriģināla kā darīšana. To brīvāku darīja, protams, arī tikai pāris izglītošanās gadi Sēļu un Raganas skoliņās. [..]»

Pagāja daudzi gadi. 1969. gadā viesojos Sēļu skolā, kurā gāju pirmajā klasē. Viss bija jauki – es pasniedzu dāvanas un fotogrāfijas, kurās bija redzams no Tūteres ozola grieztās figūras, savukārt bērni man uzdāvināja grāmatu ar visu skolēnu un direktores parakstiem. Direktore nu jau sirma, bet vēl aizvien Pētersone, ar kuras māsu 1927. gadā kopā ganījām govīs. Vēl reizi mani uzlūdza uz Sēļu skolu, un vēl pāris reizes skolotāji ar saviem audzēkņiem apciemoja mani Mazsalacā, darbnīcā. Vēlāk tajā vasarā izdzīvoto iemūžināju skulptūrā «Bērnība».

Valters Hirte 1982.gada
rudeni. R. Valtera foto

KRUPIS UN VĀVERE

No V. Hirtes atmiņām: «1933. gadā tīrīju Mazsalacas tekstilfabrikas īpašnieces Raiskas kundzes draugam Čičam zivju dīķi Sēļu muižā, kuru viņš rentēja no Sēļu muižas baronietes, kura dzīvoja Vācijā. Vai tā bija tā pati baroniete, kuru es redzēju 1926. gadā ar karieti braucam no Sēļu muižas līdz suņu kapsētai, kas atradās uz Sēļu un Pantenes muižu robežas? Tā kā es gāju Pantenes muižā pie Šķobas Kārļa ganos, tad to redzēju un redzēju arī pirmo reizi papeli, kas auga starp kastāņiem un apjoza suņu kapsētu.

Baroniete bija uzgājusi, ka barons lakstojies ap dienestmeitām, to strīdījot. Barons savai dzīvesbiedrei atbildējis: «Kā tu domā, kas garšo labāki – veca vista vai jauns cālis?» Un tā pati baroniete no skopuma reiz vietējam mūrnieku meistaram launagā skubinājusi: «Šķibī rutkus, šķibī rutkus, mūrniekmeistar!» Mūrniekam jau pašam mājās rutki pārpārēm, tas atbildējis: «Paldies, paldies, baronlielmāt, nava nekāda vaina tam pašam sviekstiņam.»

(Tūterozols, papele, egles, mazliet skārda).

SĒĻU MUIŽĀ VIESOJAS KĀDREIZĒJIE ĶOŅU UN KOŠĶELES MUIŽU
ĪPAŠNIEKU FON MENZENKAMPFU PĒCTECIS - BERNDŠ KARLS FON
MENZENKAMPFS AR DZĪVESBIEDRI HEIDI ROZMARIJU. PA LABI
ILGGADĒJĀ KULTŪRAS DARBINIECE, SĒĻU PAGASTA BIBLIOTĒKAS
VADĪTĀJA VIJA JAUNZEME. 2007.G.

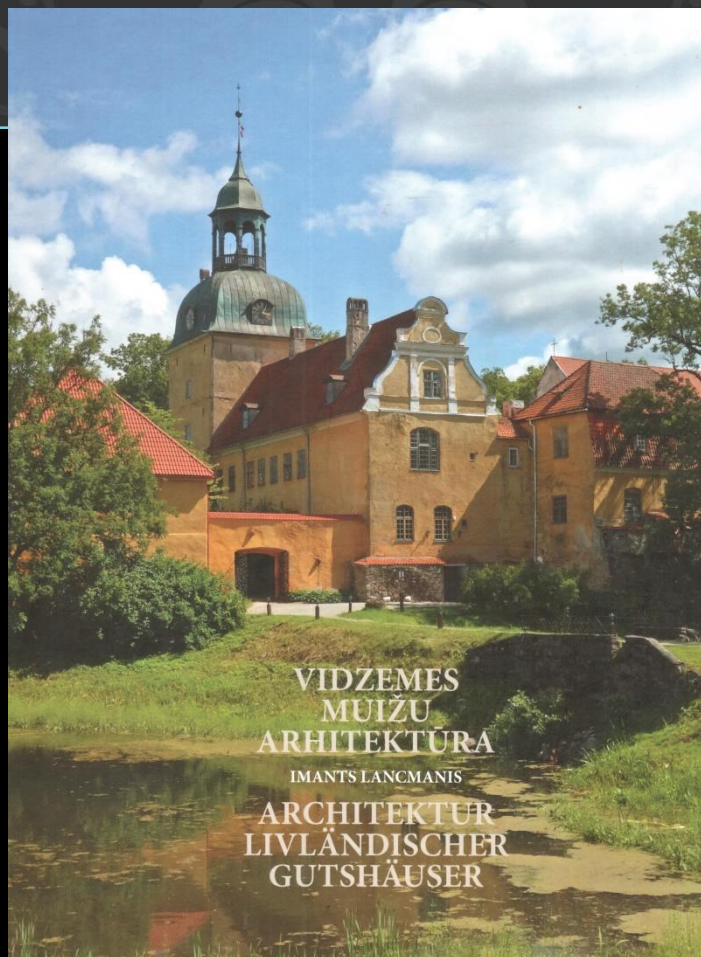
PAR SĒĻU MUIŽAS ĪPAŠNIEKIEM, FON ENGELHARTIEM
LASĀMS ARĪ KĀDREIZĒJĀ MUIŽAS PĀRVALDNIKA KĀRĻA
SVENSONA ATMIŅĀS «VIENA MAZA DAĻA NO MANAS
DZĪVES» VIII; *LIESMA*, NR. 132., 2014.G.27.08.

«[...] 1924. gads. [...] Dzīvoju Jeru pagasta «Kandavās» Kārlim, man 40. Mūs apciemoja Baloža kungs. Viņš tagad bija apprecējies ar tirgotāja Meijers meitu no Rūjienas un pašlaik nomā Sēļu muižas centru, 50 hektārus. Viņš man teica, ka baronese Engelhardt ļoti grib, lai es braucu viņu apciemot. Vienu dienu es arī aizbraucu uz muižu. Iegāju pie Baloža kunga un tad pie baroneses Engelhardt. Viņa mani saņēma ar lielu prieku. Aicināja mani sēsties pie galda un kopā mēs ēdām labas pusdienas un dzērām vīnu klāt. Barons Engelhardt arī bija mājā, bet ļoti mazrunīgs. Viņš laikam skuma par to, ka viņš tagad nevar iet medīt, jo tagad meži viņam vairs nepieder. Toties baronese bija ļoti runīga.

Man stāstīja, ka viņa no mājas ārā nav bijusi no tā laika, kad Latvijas valdība viņiem muižu atņēma. Stāstīja, ka angļi būs te nākt un viņai muižu atpakaļ iedot. Es domāju pie sevis, bet negribēju viņai pretī runāt, angļi vis nenāks, jo viņi pabalstīja Latviju. Es laidu, lai viņa paliek pie savas jaukas cerības. [...]»

Muižas pārvaldnieks, zviedrs Kārlis Svensons ar
sievu Paulīni, bērniem Henri (4) un Dagmāru (3)
1918. g. Jaunburtnieku muižā

Sēļu muižas kungu nama foto 1968.g.

I. Lancmaņa «Vidzemes muižu arhitektūra», izdevis Rundāles pils muzejs, 2015. Sk. 201.lpp.; augstā klasicisma ienākšana Vidzemē; ēkas ar kolonnu portiku. Četru vai sešu kolonnu portiks varēja atrasties ēkas centrā (Lode, 1815.g., Mūrmuiža, 19. gs. 1. puse, Lorupe, ap 1820.g., Sēļi, ap 1815.g.)

ATDZIMUSI UN SKAISTA!

Divdesmitā gadsimta izskaņā, kādreizējā kungu mājā /muižas pils ēkā/ mājvietu radusi pagasta padome, Tautas nams un bibliotēka. Atdzimusī Sehlenhoff var pamatoti lepoties ar savu kultūrvēsturisko apbūvi (17.gs.2.p.) un aizsargājamo dabas objektu – parku.

Vecais jumts nomainīts ar jauno klājumu, nomainītas ēkas logu ārējās vērtnes, nokrāsota fasāde /2009./, renovēta piebrauktuve, izbruģēta muižas ēkas priekšējā puse, ierīkots apgaismojums. Pie ezeriņa uzcelta estrāde/2011/, apmeklētājus priecē arī skaistā romantiskā lapenīte/2015/.

Sēļu muiža seno ēku un parka ieskauda, joprojām ir pagasta administratīvais un kultūras centrs. Muižā un klētīs regulāri tiek rīkotas izstādes.

Pēdējos gados Sēļu muiža kalpo arī kā tūrisma objekts un pasākuma norises vieta.

Aicinām to visu aplūkot vasarā Sēļu muižas svētkos!

2014.g.

2016.g.

**VĒSTURNIECE INGRĪDA ZĪRIŅA 2016. GADA VASARĀ PĒC ATKLĀTĀS IZSTĀDES SĒĻOS, KURĀ
VARĒJA APLŪKOT 1972.G. EKSPEDĪCIJAS LAIKĀ IEGŪTO UN SAGLABĀTO, VAIRĀK KĀ 100
PRIEKŠMETU UN TEKSTĪLIJU, KURAS CITKĀRT MĀJVIETU RADUŠAS VALMIERAS MUZEJĀ.**

A close-up photograph of autumn leaves in shades of red, orange, and yellow. The leaves are slightly out of focus, with some showing signs of being eaten. The word "PALDIES!" is overlaid in large, white, bold, sans-serif capital letters in the center of the image. The background is a soft-focus mix of more autumn foliage and a hint of blue sky.

PALDIES!